

Gospodar in gospodinja

LETO 1936

9. SEPTEMBRA

ŠTEV. 37

Nekatere napake pri napravi sadjevca

Kakor pri spravljanju sadja, prav tako smo povečini tudi pri napravi sadjevca še vedno tam, kakor pred deset in desetletji. Skoro je pa tu izjem še manj nego pri spravljanju. In kakor tam, tako se pripravijo tudi tukaj velike vrednote, ki bi se prav lahko ohranile. Koliko je n. pr. tistih, ki sadje perejo, preden ga meljejo? Kako malo jih je, ki bi se res iz pravega preprečanja pobrigali za čistoto pri orodju, posodi pri shrambi? Kako lahko bi sešteli tiste, ki pravilno razumejo pojav kipenja! Kako redkokje uporabljajo kipelne vehe, itd. itd.! Zato so pa večinoma vsi sadjevci izdelki slučajja. Kar se doseže vsaj prilično dobrega, ni pripisati znanju in prizadevanju dotičnega izdelovalca ampak mnogo bolj srečnemu slučaju. Večina sadjevcev pa je seveda polna napak večkrat tudi boleznih, ki se sploh ne dajo več odpraviti. Popije se seveda vse, naj bo že bolj ali manj dobro, toda za prodaj in za ljudi, ki imajo nepokvarjen okus, taka raba ni.

Pa poglejmo nekatere napake, ki se delajo pri predelavi sadja v sadjevec vesplošno še dandanes.

1. Na snago pri sadju, orodju, posodju in pri shrambi se vse premalo pazi.

Na sadju je vsakovrstna nesnaga, ki se ga prime, ko ga spravljamo z drevja, ko ga ponekod stresejo po raznih umazanih kotih in posodah, ki ga pobirajo po prašnih ali blatnih cestah itd. Vmes je mnogo razbitih, črvivih, nagnitih in pa vse mogoče druge načine pokvarjenih plodov. Ljudje pa mislijo, da je za sadjevec vse dobro, češ saj vsa nesnaga, ki pride s sadja v mošt, pade na dno, ali pa vrže mošt iz sebe. — Kako nespametno je tako mnenje! Seveda, kamenček že pade na dno, in drobci od listov, peclji itd. splavajo pač res na vrh. Toda prava nesnaga, ki je največkrat niti videti ni in pa nešteta majhna živa bitja, ki jih je povsod vse poľno, to oстане v moštu in pozneje v sadnem vinu. Kdor hoče imeti stanovit en sadjevec čistega okusa, mora sadje

prati. Kjer pa to nikakor ni mogoče, naj se pred prešanjem prebere in odstrani vsaj največja nesnaga, gniloba in črvivost.

Velike važnosti je zdrava čista posoda in do skrajnosti snažno orodje in shramba. Preden torej začnemo rabiti mlin, prešo, sode in drugo posodo, je treba vse temeljito pomiti z vročo vodo, v kateri raztopimo nekoliko sode in nazadnje večkrat splakniti z mrzlo, čisto vodo. Pa tudi še ni dovolj. Pravilno ravna tisti, ki tudi med delom, zlasti ako preneha za več dni, vselej iznova skrbno opere vse, pa prav vse, kar pride v dotiko z drozgo ali moštom. Nepoučnemu človeku kajpak da ne gre v glavo zakaj bi bilo to potrebno, češ da je n. pr. preša od mošta tako dovolj oprana. — Pa je pranje vendarle nujno potrebno. — Zakaj? — Zato, ker se na vseh od mošta vlažnih predmetih takoj naselijo majhna živa bitja, zlasti tako škodljivi očetni bakteriji ki jih potem s prihodnjim prešanjem izperemo lepo v sod, kjer se razmnožujejo dalje in kvarijo pijačo, dokler je je kaj v sodu. Če pa take predmete pred zopetno uporabo vedno iznova dobro uničujemo, speremo z njih te škodljivce in tako obvarujemo mošt pred njihovim škodljivim vplivom. Teh pojavov mi z golimi očmi seveda ne vidimo, za to se nam čudno zdi zakaj bi toliko pomivali in snažili. Veda in bistroumni poiskusi so pa to neovrženo dokazali in pametnej človek bo tako odkritja obrnil sebi v korist, nespamet en jih bo pa preziral. Komur ni mogoče svetovati, mu tudi ni mogoče pomagati.

Največja snažnost je potrebna tudi v shrambi.

2. Druga velika napaka, ki zelo kvarno vpliva na kakovost izdelka, je počasnost pri vseh delih zlasti pa večkratno prenehavanje, po več dni ali celo več tednov, preden se napolni posoda. Vedeti moramo namreč, da ko jabolko ali hruško razdrobimo, da se staničje odpre in

iz njega steče sok, se ga takoj lotijo razne glivice in ga začno razkrajati. Čim počasneje torej meljemo in prešamo in čim z večjimi presledki napolnujemo posodo z moštom, tem slabejši je izdelek, ker je ves okužen s škodljivimi glivicami, ki se jih pozneje ne moremo nikdar več iznebiti. Važno pravilo pri predelavi sadja v sadjevec ali pa v brezalkoholne sadne pijače je torej: **Opravi vsa dela (mletje, stiskanje itd.) hitro drugo za drugim in hitro napolni posodo, ko si jo začel napolnjevati!** Zato je sila napačno vsako malenkost sadja sproti zmleti in prešati, namesto, da bi nabrali toliko, da bi se z nepretrganim delom napolnila primerna posoda. Dokler je namreč plod cel, počakolikortoliko nepokvarjen, (razen hrušk moštnic), ko je pa zdrobljen, se začne pa takoj kvariti. Nes pametno ravna, kdor melje zvečer, preša pa drugi dan. Še bolj nepravilno postopa, kdor namelje večjo množino sadja, pa pusti drozgo v kadi, češ da že tam začne kipeti. Res da začne kipeti, toda obenem začne, ker je na zraku in izpostavljena vsem slabim vplivom,

tudi kisati. Iz takega mošta nikdar ne bo dober sadjevec. Kdor ima sadje pripravljeno, stori najbolje, da hitro melje in sproti hitro preša in tako v najkrajšem času napolni posodo in umakne sadni sok škodljivemu vplivu glivic. Vsak sam na sebi moštu nič ne škoduje, ampak tisto kar je v zraku, to so trosi škodljivih glivic in bakterijev.

Silno napačno je puščati tropine kar po več dni v preši zaradi tistih par kapljic, ki se še nastrežejo, kajti to so najnevarnejša kotišča za očetne bakterije, ki so najhujši sovražnik sadjevca. Prav tako škodljivo je raztresati tropine po tleh v kleti ali v hramu, ali pa jih kopičiti kje v bližini shrambe, kjer se kisajo in širijo v silnih množinah očetne glivice na vse strani. Tropine naj se takoj iz preše namočijo za očet, toda v drugem prostoru kakor delamo sadjevec. Ali pa jih razprostremo, če je lepo vreme, kar na planem, da se na soncu hitro posuše. Če jih hočemo imeti pa samo za gnoj, jih zlagamo daleč od shrambe za mošt in jih sproti pokrivajmo z zemljo.

Setev ozimine

Ni več daleč čas, ko bo setev ozimine v polnem razmahu. Pridelovanje raznih žit pri nas v Sloveniji, ni niti izdaleka toliko dobičkanosno kot v nekaterih južnih žitородnih predelih naše države. Marsikateri kmetovalec bi najbrže bolje shajal ako bi žita sploh ne sejali, ker se mu je dosedaj dostikrat le bolj slabo izplačalo. Vzlic temu pa zahteva naše kmetijsko gospodarstvo, da sejemo razna žita. Po zadnjih statističnih podatkih smo posejali lansko leto:

pšenice: 63.676 ha
rži: 35.041 <
ječmena: 18.574 <

Kmetovalec ne potrebuje samo zrnja za prehrano, ampak tudi za krmo svoje živine; potrebna mu je nadalje slama za krmo živini, deloma kot stelja, tu pa tam kot škopa. V kolobarjenju so mu žita istotako potrebna, ker bi drugače le težko uravnal svoj plodored. Gospodarstvo je pri nas že od nekdanj tako urejeno, da vzgajamo različne poljske rastline v enem letu; ako katera odpove, rodi gotovo druga in tako vsaj deloma krijemo primanjkljaj. Nenadna opustitev gojenja raznih žitnih vrst in prehod k nove-

mu načinu gospodarstva bi povzročil našemu kmetijskemu gospodarstvu občutno škodo; vsaka taka sprememba je mogoča le v daljši dobi. Zato je več kot gotovo, da naš kmetovalec, ki za tako novotarijo ni kaj preveč navdušen, tega ne bo nikdar storil.

Zaenkrat opažamo ravno nasprotno in sicer to, da se posejana površina raznih žit, od leta do leta povečava; najbolje vidimo to ravno pri pšenici. Leta 1933 smo posejali 59.680 ha, leta 1934 že 62.784 ha, lansko leto pa 63.676 ha pšenice. Pričakovati je bilo, da bomo s povečano površino povečali tudi pridelek pšenice; dosegli pa smo ravno nasprotno. Na podlagi podatkov, ki smo jih pred kratkim čitali, smo videli, da smo pridelali letos kljub povečani posejani površini okoli 100.000 meterskih stotov manj pšenice kot pa lani. Pridelek na 1 ha je znašal 10,8 q, medtem ko znaša letos samo 9 q. Tako smo se letos z žetvijo pšenice v Sloveniji zelo slabo obnesli. Že itak uvažamo letno okoli 5000 vagonov žita in moke iz južnih krajev, kar predstavlja vrednost 70 do 80 milijonov Din, letos pa se bo uvozna potreba zvišala v kolikor ne bomo mogli tega primanjkljaja nadomestiti s koruzo.

V prvi vrsti hočemo govoriti o pridelovanju pšenice. Res je, da je pri nas zemlja mairskije zelo slaba ter plitva ter za pridelovanje pšenice precej neugodna; na drugi strani pa imamo tudi precej take zemlje, ki je za pridelovanje pšenice zadosti prikladna in na kateri pšenica povoljno uspeva, samo ako jo pravilno negujemo.

Kjer je zemljišče slabo in ne rodi dobro, je bolje, da s pridelovanjem pšenice sploh prenehamo; ravno tako v preveč visokih legah. Tam pa, kjer je zemljišče za pridelovanje pšenice bolj prikladno, moramo njen pridelek brezpogojno dvigniti, kar je odvisno samo od pravilnega načina pridelovanja. Ni namen, da bi posejano površino pšenice še nadalje povečali kot smo delali to dosedaj; naši kraji so prikladni v prvi vrsti za živinorejo, katera je in bo ostala tudi še nadalje najbolj dobičkanosna panoga kmetijstva in zato je treba predvsem pospeševati travništvo in vzgajanje prvovrstnih krmskih rastlin ter okopavin. Treba je poudariti da moramo v bodoče prenehati s povečanjem posejanih površin pšenice, ali pa jih po možnosti celo zmanjšati. Vsak kmetovalec mora skušati, da zaneša s pšenico čim manjšo površino, ker si s tem prihrani na delu in stroških. Kar pa poseje žita, mora dotično površino tako obdelati, da bo dosegel čim večji pridelek; to se pravi po možnosti zmanjšati površino, zvišati pa pridelek. To je načelo, katerega bi se moral v bodočnosti vsakdo držati.

Dosedanji način pridelovanja pšenice se pri nas bolj slabo izplača in se tudi v bodoče ne bo izplačalo, ako bomo še nadalje tako postopali. Drugod pa se pridelovanje pšenice izplača in tudi pri nas so že isto dokazali številni gospodarsko napredni kmetovalci.

Višina pridelka pšenice kot tudi ostalih žit je v veliki meri odvisna od več činiteljev. Ti so:

Temeljito obdelana zemlja, pravočasna setev, način setve, globina setve, dobro seme, zadostno gnojenje in pravilno kolobarjenje. Vsa ta dela pridejo v poštev že v jeseni.

Pšenica ne uspeva na vseh zemljiščih enako dobro; posebno prikladna za njo so glinasta ali pa ilovnata, ter primerno vlažna zemljišča. Če vsebuje taka zemlja tudi nekaj sprstenine (humusa) in apna,

je to prava pšenična zemlja. Peščena in mokra zemljišča so za pšenico neprikladna.

Pravilno obdelovanje zemlje je prvi predpogoj za nemoten razvoj rastlinstva. V taki zemlji se rastlina najprvo močno vkorenini in prejema iz nje neobhodno potrebno hrano. Popolnoma napačno je mnenje, da se razširjajo žitne korenine samo v zgornji zemeljski plasti. Žitne korenine se razvijajo včasih v slabših zemljiščih komaj 25 cm globoko, medtem ko segajo v dobro obdelanih zemljah tudi nad en meter v globino. Dobra polovica celokupne množine korenin se nahaja navadno v zgornji, druga polovica pa v spodnji zemeljski plasti. Na skrajnih delih korenin se nahajajo nežne koreninice, lasnice imenovane, katere črpajo vodo in v njej razstopljeno rastlinsko hrano. Poleg tega imajo koreninice tudi to lastnost, da izločujejo neke kisle snovi, katere razkrajajo tudi take snovi, ki so sicer v vodi neraztopne in tako v obilni meri pripomorejo k prehranjevanju rastlin. Ako je zemlja dobro pripravljena in obdelana, prodirajo žitne korenine lažje v zemljo in z lahkoto vsrkavajo potrebno množino vode in v njej razstopljene hranilne snovi.

Rodovitnost zemlje ni odvisna samo od vsebine raznih hranilnih snovi, katere se v njej nahajajo, pač pa tudi v veliki meri od tega, če je dotična hrana rastlinskimi koreninam lahko dostopna ali ne; da pa to omogočimo, moramo zemljo globoko in dobro zrahljati. Večkrat se dogodi, da zemlja ki je sicer bogata na rastlinski hrani, daje le majhne pridelke. Glavni vzrok temu je to, da je dotično zemljišče težko, vsled česar rastlinske korenine ne morejo proreti v globino. Na takih zemljiščih je delo naporno in ne-hvaležno, pa naj jim damo še toliko umetnih gnojil. Ravno nasprotno pa dobimo iz nekaterih slabših, lahkih in rahlih zemljišč, kjer se razširjajo korenine in koreninice brez vsakih ovir v zemljo, večkrat boljše žetve, kot pa na težkih zemljiščih. Iz tega je razvidno kako velik vpliv ima pravilno obdelovanje zemlje na višino pridelkov.

Nadalje moramo vedeti, da ima obdelovanje zemlje še tudi druge svrhe. V zrahljano zemljo ima zrak čim več dostopa; razne bakterije dobijo zadosti zraka, hrane in vlage ter se lažje razmno-

žujejo. Hlevski gnoj in umetna gnojila spravimo v tisto plast, v kateri se razvije večina korenin; obenem uničimo škodljivi plevel.

Ozimino sejemo dostikrat na njive, na katerih so rastle preje razne okopavine, kot n. pr. krompir, pesa itd.; istotako je tudi koruza zelo dober predsadež. Gledati moramo na to, da smo že za vse navedene predsadeže zemljo dobro in globoko zrahljali; obenem pa mora biti čista plevela.

Z oranjem za setev moramo hiteti, da nas ne prehitijo jesensko deževje. Sejati pa je najbolje kakih deset do petnajst dni po oranju, ko se je zemlja že nekoliko vlegla. Pred setvijo moramo zemljo še enkrat prevleči z njivsko brano; če pa je zemlja izsušena sledi prvemu brananju valjanje in temu zopet brananje.

Brananje in valjanje je potrebno, da se izpolnijo praznine in zdrobijo kepe, tako, da pridejo posejana zrna približno v enako globino.

Večkrat sejemo ozimino na preorano deteljišče; v tem slučaju moramo zemljo dvakrat preorati in po potrebi tudi večkrat branati in valjati. Če pa po kakem žitu sejemo izjemoma zopet žito, tedaj moramo takoj po žetvi zemljo plitko sprášiti in jo potem pred setvijo globoko preorati.

Z pravilnim obdelovanjem moramo spraviti zemljo v take stanje, da lahko rečemo, da je godna; to je tudi končni namen obdelovanja zemlje; sipka, to se pravi ne kepasta, pa tudi ne zmleta v prah. Nadalje prožna, to se pravi, da se pod nogo vdaja kakor testo, vendar za stopinjo ne ostane zbita. Č.

Gojimo več ozimne grašice

Spomladi začne živinorejcem večkrat kaj rado primanjkovati suhe krme za živino; še prav posebno tedaj, ako je bila prejšnje leto suša in je bila radi tega slaba košnja. Marsikdo mora vsled tega prav pod ceno prodati svojo živino. Zato moramo že vnaprej misliti, kako odpomoči temu zlu. Zgodnjo in izdatno hrano spomladi nam da ozimna grašica, katero sejemo skupaj z ržjo; v zmesi z ržjo goji grašico radi tega, ker daje mešanica večje pridelke kot pa čiste posestve, pa tudi krma je mnogo boljša. Grašično slabotno steblo se spenja kvišku ob rži in se je oprijemlje s svojimi vilicami ter vsled tega ne poleže.

Grašica spada med rastline metuljnice in nam nudi zato prvovrstno hrano, ki je zelo bogata na beljakovinah; po dolgem zimskem suhem krmljenju vpliva zelo ugodno na živino, zlasti na mlečnost krav. Prav tako dobro vpliva tudi rž, katera preprečuje nevarno napenjanje. Istotako je važen vpliv grašice na zemljo samo; kot vse metuljnice, vsebuje tudi grašica znatne količine dušika, kateri se nabira v steblih in koreninah in z njim zemljo obogati.

Grašico lahko nazivamo tudi kamsko grašico, da jo lažje razločujemo od navadne grašice, katero poznamo kot plevel med žitom. — Za krmo nam služi ozimna in pa jara ali letna grašica. Ozimna grašica da zgodnejšo krmo, kakor pa polet-

na; hudih zim ne prenesé posebno dobro in ni zato vedno zanesljiva. Med ozimnimi podvrstami poznamo nadalje kosmato, oziroma dlakavo grašico. Proti hudemu mrazu je odpornejša, kakor pa navadna ozimna grašica. Posebno dobro uspeva na lahkih zemljah. Ponekod jo sejejo že v strnišče; vsekakor pa moramo gledati, da se rastline do zime dobro obrastejo. Nekateri jo uporabljajo za zeleno gnojenje; v tem slučaju sejemo grašico brz rži. Zelo odporna proti zimi je panonska grašica; pa tudi poletna vročina in suša ji ne škoduje mnogo. Primerna je za kraje z ostro zimo in vročim suhim poletjem.

Najprikladnejši čas za setev ozimne grašice je mesec avgust ali pa september. Za površino 1 ha potrebujemo približno 120 kg grašice in 60 kg rži. Dobro je, da z setvijo predolgo ne odlašamo; tako, da se rastline že pred zimo močno vkoreninijo. Spomladi ta zmes zgodaj odžene in jo kosimo prej kot pa deteljo in lucerno.

Zemlja za grašico in rž mora biti dobro pripravljena in zadosti pognojena. Njivo pognojimo s hlevskim gnojem, da rž bolje raste; za grašico pa je najboljši superfosfat, kateri odlično vpliva na njen razvoj. Na površini 1 ha ga rabimo približno 200 kg.

Če je jeseni ugodno vreme in radi tega grašica in rž močno porasteta, tako, da se je bati, da ne bi pozimi pod snegom zgnila, jo nekoliko obžanjemo; to ji

pra vnič ne škoduje in spomladi bo vsled tega še močneje rastla.

Paziti moramo pri tem, da je ne obžanjemo preniko. Tako dobimo dobro jesensko klajo, katero s pridom uporabimo za živino.

Spomladi kosimo zmes grašice in rži nekako sredi aprila, drugič pa meseca maja; druga košnja je sicer nekoliko slabša od prve, toda še vedno zadovoljiva. Pri

prvi košnji prevladuje rž, pri drugi pa grašica. Nato dotično njivo preorjemo in posadimo na njo najuspešnejše peso; ta bo prav gotovo dobro obrodila.

Zmes grašice in rži nam da že v zgodnji spomladi izdatne količine tečne in na beljakovinah bogate hrane; zato je priporočljivo, da bi jo kmetovalci gojili v večji meri, kot pa dosedaj.

Glavna načela o vzreji telet

Veliko večino svojih lastnosti — dobrih ali slabih — je tele prineslo s seboj na svet; podedovalo jih je po starših. Tega se navadno tudi zavedamo. Slabi živorejci bi bili, ako ne bi odbirali za pleme potomcev najboljših živali, ki jih imamo v hlevu. Žival je kot dediščino svojih staršev prinesla na svet na primer sposobnost hitrega in lepega razvoja, dobre mlečnosti, uporabnosti za delo in karkoli bi že zahtevali ali pričakovali od nje. Vendar nam s tem še ni zajamčeno, da bo te lastnosti v resnici tudi razvijala, ako se mi sami ne pobrigamo za to, da nudimo mladi živali primernih pogojev za njen razvoj.

Po kmečkih hlevih vidiš danes lahko mnogo »zamorjenih« živali, to je takih, ki so v svojem razvoju zastale in zato niso tako lepe in razvite, kakor bi morale biti po svoji starosti. Kar pa je najbolj žalostno, — zakaj bi prikrivali resnico? — je to, da je v zadnjih letih videti vedno več slabo razvitih živali, namesto, da bi jih bilo manj. Naša živinoreja je začela ponekod naravnost nazadovati, kar je sicer razumljivo spričo današnjih gospodarsko težkih časov, a je kljub temu neopravičljivo.

Pravim, da je razumljivo, ker ljudje pač povsod štedijo. Tako štedijo tudi pri mleku za tele in pri močni krmi. Kdor bi računjal le, koliko popije tele mleka in koliko požre ovsu in otrobov ter bi primerjal s prirastkom in mesarskimi cenami. — priznam, da ta morda res ne bi vselej prišel na svoj račun. Toda tak račun bi bil čisto zgrešen: Saj vendar želimo vzrediti res dobro plemensko žival za dom! — ta pa ima vse drugačno vrednost, kot je današnja mesarska cena živalim, ki jih prodajamo iz hleva. Če privoščimo teletu v prvih tednih njegovega življenja malo boljše krmo, se bo ta priboljšek

poznal na živali skozi vse njeno življenje. S krmo in nego, katere je deležno tele zlasti v prvem četrtletju, damo živali pečat, ki ga bo nosila do konca svojih dni. Če je stradala, bo šibka in se to nikdar več ne bo dalo popraviti. Če je dobila vsega dovolj, bo lepo razvita, dobra molznica, močna za delo, ješčca, vesela in zdrava ter bo dala močan, zdrav zarod. Dobra krma in nega prvega leta se bogato obrestuje, dokler žival živi.

Včasih se godi tako-le: Kmet mladi živali iz kateregakoli vzroka ni nudil dovolj sesanja pri materi in nič ali premalo močnih krmil. »Vlekel« je tako približno eno leto. Tedaj šele vidi, kaj je napravil: Tele je v razvoju zastalo. Da bi napako popravil, prične krmiti močna krmlila. V ta namen često pokladajo koruzo ki je le bolj za pitanje, ne za rast in razvoj! — ter je pogreška na ta način še večja. Kaj se zgodi? — Žival, ki je stara že 1 leto, požre precejšnje količine dragocenih močnih krmil, ne da bi se bistveno popravila. Zredi se, da, — in s tem morda nekoliko pokrije najhujše napake; ogrodje pa, ki je zastalo in pokvarjeno iz osnove, se ne da več popraviti. Žival ostane majhna, čeprav je sicer debela, ima veliko glavó v razmeroma dolgimi rogovi, je ozka v križu, ima plitva rebra in šibke noge, kratkomalo, napravljiva neprijeten vtis »zamorjenega« bikca ali teličke. Poleg tega je tako krmljena žival navadno manj sposobna za pleme. Debela telička je jalovka, bikcec pa len za skakanje. — Mnogo manj stroškov bi bil imel dotični kmet, ako bi bil tele v prvem letu in zlasti v prvem četrtletju res dobro hranil, dočim bi v drugem letu lahko odpadlo vsako močno krmilo.

Če smo v prvem letu res dobro skrbeli za doraščajočo žival, je dobro razvila svoje ogrodje in vse svoje lastnosti.

V drugem letu naj se privadi našim domačim krmilom; idealna pa je v tem času paša. Čeprav bi žival v drugem letu in zlasti na paši na oko izgledala nekoliko mršava — seveda ne preveč — nas to ne sme plašiti, če je le za svojo starost dovolj razvita ter ima dobro okostje.

Kdor hoče vzrediti res dobro žival na najcenejši način, naj se glede krmiljenja drži načela: Prvo leto in zlasti prvo četrtletje dobra, izdatna in močna krma, bogata na beljakovinah. Drugo leto običajna, toda ne preslaba domača krma in po mož-

nosti paša, s katero pa lahko pričnemo tudi že, ko je tele staro 6 mesecev. Pazimo pa, da dobiva tele vedno na beljakovinah dovolj bogato krmo, zlasti če bi bila paša bolj skromna.

Če bi bila paša čisto izključena, naj se uredi mladini v delno nadomestilo vsaj primerno tekališče, kjer se razgibljejo ter uživa solnce in zrak.

Slično majhno tekališče je najmlajšim teletom zelo koristno že od prvega tedna dalje, brez ozira na to, ali jih bo mogoče puščati pozneje na pašo ali ne.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

KUHINJA

Riž z zeljem. Drobnó glavico zelja zrežem na debele rezance. Rezance opržim na surovem maslu ali na prav drobnó sesekljeni suhi slanini. Ko je zelje zarumenelo, pridenem četrť kg neopranega, a zbrisanega riža. Potem zalijem z juho in kuham 15 do 20 minut. Ako hočem juho zboljšati, pražim z zeljem svinjske ali telečje ledvice. Ledvice zrežem na kocke ali na tanke rezine.

Pražen riž. Deset dkg surovega masla segrejem. V segreto maslo vržem par odrezkov čebule. Ko je čebula zarumenela, jo odstranim in stresem v zabelo četrť kg riža. Zalijem takoj z enim litrom vrele juhe. Riž pustim na močnem ognju osem minut vreti. Potem pridenem kuhano kuretino, na majhne kose razrezano, želodček, razrezan na rezance, jetrca pa na rezine zrezane in na surovem maslu oprážena. Ko še prevre, stresem v skledo in pridenem posebej parmezan sir in čisto juho.

Pečena piščeta. Osnažena piščeta operem in nasolim. Nasoljena denem v kozico, jih polijem s segretim surovim maslom ali mastjo in pečem na močnem ognju pol ure. Piščeta ostanejo bolj sočnata, ako jih pečem pokrita. Sicer pa ostanejo sočnata le tedaj, ako se hitro pečejo.

Jabolčna pogača. Kisla jabolka olupim, zrežem na kose, pomakam jih v vinsko testo in ocvrem na masti ali maslu. Vinsko testo napravim takole: Tri in pol decilitra belega vina zgodljam z isto množino moke. Testo mora biti gladko. V to testo pomočena jabolka ocvrem

takoj. Ocvrta jabolka zložim v pomazano skledo in jih polijem s sledečim polivom: Šest rumenjakov mešam z desetimi dkg sladkorja in z desetimi dkg sesekljanih mandeljev ali orehov. Ko je dobro zmešano, primešam sneg iz štirih beljakov. Nato spečem v pečici.

Spravljanje paradižnikov s salicilom. Zrele paradižnike prav temeljito zmečkam. Poprej jim odstranim madeže in še zelene muhe. Zmečkane paradižnike pomešam s salicilom in sicer na en kg sadu in dkg salicila. Tekočino spravim takoj v steklenice. Steklenice dobro zamášim in spravim na suh prostor.

ga Primožki ali rizeljci so staro sredstvo zoper mnogo hudih bolezni. Svežo zel s cvetjem vred stolci in iztisni sok. Vzemi toliko svinjske masti, kolikor je soka in mešaj celo uro. Tako dobiš mazilo, ki ga je priporočal tudi župnik Kneipp za prsne raka, otrdele žleze, bramorje in zasedenine. Lahko narediš mazilo tudi tako, da prevreš zel na svežem maslu. Pri omenjenih boleznih je treba uživati tudi primožkov čaj ali tinkturo; čaj po skodelici dvakrat na dan, tinkture po 4 kaplje na žlico vode štirikrat na dan. Za tinkturo nastavi del primožkovega soka na dva dela žganja ali pest zeli na četrť litra. Domača zdravnica na Dunaju pravi, da je pozdravila s primožkovim mazilom več slučajev raka in drugih kožnih botezni. Seveda so hodili ti bolniki tudi k zdravnikom. (Ravno pri tej bolezni je treba nemudoma k zdravniku!) V starih časih pa so sloveli primožki, da ozdravijo razjedajoče rane, žoltenino in bledico, krče in materničnost. Iz primožkov so žgali vodo in utirali z njo hrcne ude in devali par kapelj na čisto vodo za izmivanje kimižljavih in rdečih oči. Mazilo je dobro tudi za otekle žleze v nosu. Dene se prav malo na bato in vtakne v nosnico ali namaže s peresom v nosnico.

GOSPODARSKE VESTI

DENAR

g Ljubljanska denarna borza. Promet v devizah na ljubljanski borzi v minulem tednu je bil majhen ter je znašal le okrog dva milijona din. Inozemske valute izkazujejo precejšnjo stalnost. V zasebnem kliringu so kupovali tuji denar po naslednjih povprečnih cenah: Angleški funt 237.75 din, nemška marka 13.43 din, avstrijski šiling 8.63 din, grške bone 31 par. Uradni tečaji so pa povprečno beležili kakor sledi: Angleški funt 220.65 din, ameriški dolar 43.51 din, holandski goldinar 29.73 din, nemška marka 17.61 din, švicarski frank 14.28 din, belgijska belga 7.39 din, francoski frank 2.88 din, češka krona 1.81 din.

ŽIVINA

g Ljubljanski živinski sejem 2. septembra. Skupno je bilo prignanih 537 komadov in sicer 86 volov, 46 krav, 22 telet, 14 prašičev velikih, 216 prašičev malih, 130 konj in 23 žrebet. Dagon na ta sejem je bil precej velik, ravnotako živahna pa je bila tudi kupčija. Posebno živahno kupčijo je zaznamovati pri konjih in prašičih. Na tem sejmju je bilo prodanih tudi 21 konj za Dunaj. Vsega skupaj je bilo prodanih 246 glav in sicer: 49 volov, 16 krav, 15 telet, 4 komade velikih prašičev, 108 malih prašičev, 43 konj in 9 žrebet. Cene so bile sledeče: voli I. vrste 4.75 do 5.25, voli II. vrste 4—4.50, voli III. vrste 3.25 do 3.75 Din za kg žive teže; krave debele 3—4.50, krave klobasarice 2—3 Din; temali za rejo 120—200 Din komad. konji leta 6—7 Din za kg žive teže; prašiči 400—3500 Din komad.

g Mariborski živinski sejem 25. avgusta. Prignano je bilo: 5 konj, 16 bikov, 154 volov, 464 krav, 11 telet; skupaj 650 glav. Cene so bile sledeče: debeli voli kg 4—4.25, poldebili 3—3.85, vprežni voli 3.50—4, biki za klanje 3—3.50, klavne krave debele 3—3.25, plemenske krave 3.10—3.40, krave klobasarice 2—2.25, molzne krave 2.25—3, breje krave 2.80—3.60, mlada živina 3.75—4, teleta 5.25—6.50.

g Svinjski sejem v Ptujju 19. avgusta. Prašiči od 6—12 tednov komad 60—130, pršutarji kg žive teže 5.50—6 Din, plemenske svinje kg žive teže 5—5.50, debele svinje kg žive teže 6.50—7 Din.

CENE

g Mesne cene. Volovsko meso I. vrste 8—10 Din, II. vrste 6—8 Din; meso bikov, krav, telic 6—8 Din; telečje meso I. vrste 10—12, II. vrste 8—10 Din; svinjsko sveže meso 12—14 Din.

g Cene sadja. Cene sadja so visoke, ker ne moremo izvažati v druge države. Začetkom oktobra je pričakovati večjega zanimanja od strani domačih konzumentov, ki se bodo začeli zalagati z zimskim sadjem. Tedaj se bodo predvidoma cene nekoliko popravile, kajti letina ni ugodna. — Cena jabolk, ki jo dobi danes kmet, se giblje med 1 do 1.25 din za kg. To pa velja zlasti za zlahotno sadje, kot je kanadka, za katero se zanima tudi Francija. — Hruške so letos bogato obrodile; njih nakupna cena je od 1 do 1.30 din za kg. Žal pa za nje ni zanimanja za izvoz v inozemstvo, ker je riziko pri odpremi blaga mnogo večji. — Slive imajo nakupno ceno med 0.90 do 1.20 din za kg franko gajbica po 16 kg. Dosedaj se je vršil ves izvoz v Avstrijo, Češkoslovaško ter nekaj tudi na Poljsko in v Švico. Nemčija ni nastopila kot večji kupec ter je zaključila prvotno le 100 vagonov, pozneje pa še 400 vagonov v zameno za stroje. — Grozdje vrste »ranka« v Smederevu ima ceno 2.50 din kg. Zanimanje v Nemčiji zanj je bilo veliko, ker pa ni bilo zgodaj zrela, ga ne bomo mogli izvažati. — Sadje za mošt je po 40—50 par za kg, to pa v glavnem slive in hruške.

g Cene hmelja. Po uradnem poročilu banovinske hmeljske komisije je položaj v hmeljski kupčiji nespremenjen in cene precej ustaljene. Za nekoliko boljše blago se plačuje po 20 do 25 din, za najboljše tudi 26 din za kg; za v barvi slabše blago pa po 12 do 20 din kg. — Dosedaj je iz prve roke prodanih iz kakih 8000 stotov po 50 kg. — Na Češkoslovaškem se gibljejo cene od 20 do 32 din kg, v Nemčiji 56 do 70 din.

g Cene oljnatih semen. Kmetijsko ministrstvo je v posebni konferenci določilo ceno za oljnato seme, ki ga kupuje industrija za predelovanje. Prej je bila cena (za podlago) določena za nakup od producentov po 250 din. Na konferenci pa je prišlo do sporazuma, po katerem se cena zniža za 4%, torej na 240 din za 100 kg zdravega in čistega blaga.

PRAVNI NASVETI

Višina rentnine. T. Če si boste izgovorili plačevanje obresti, boste morali plačevati rentnino. Če so predmet davka obresti od posojenih denarnih zneskov in če ni dogovorjena obrestna mera z vsemi ostalimi odškodninami vred večja od 12%, znaša davek 12 din od vsakih 100 din davčne osnove.

Uredba o »Feniksu«. S. Glede zavarovalnice »Feniks« je vlada izdala uredbo o začasni ustavitvi nekaterih pravic zavarovancev. Do 28. novembra 1936 so ustavljene pravice zavarovancev do odkupa in posojila na police za življenjsko zavarovanje, ki jih je izdala družba za življenjsko zavarovanje »Feniks«, direkcija za kraljevino Jugoslavijo v Belgradu. Dokler traja ta uredba, ne smejo upniki ničesar ukreniti zoper direkcijo te družbe za kraljevino Jugoslavijo radi izvršbe ali zavarovanja, niti o njeni imovini uvesti stečaj.

Zapuščinska razprava. T. V. Obravnavanje zapuščinskih razprav spada praviloma v delokrog notarjev. Iz važnih razlogov pa sodišče tudi samo lahko izvede zapuščinsko razpravo. Vaši zahtevi, naj sodišče izvede zapuščinsko razpravo, sodišče ni dolžno ugoditi, ako za to ni važnih razlogov. Stroške odmeri notarju sodišče po tarifi. Razume se, da so stroški za razpravo pred sodiščem nižji, kakor pred notarjem, ker sodišče zaračuna samo komisijske stroške, ako se razprava vrši zunaj sodišča, dočim za delo ne računa ničesar. Koliko boste morali plačati notarju, ni mogoče v naprej povedati, ker se računa nagrada po vrednosti zapuščine. Za nagrado in stroške so solidarno odgovorni notarju dediči in oni, ki imajo pravico do nujnega deleža, kakor tudi oni volilojemniki, ki jim je zapuščena nepremičnina. To se pravi, da notar lahko izhrja vse stroške od kateregakoli dediča ali volilojemnika. Ako eden plača vse stroške notarju, lahko zahteva od sodedičev in volilojemnikov povrnitev v sorazmerju deležev, ki jim pripadajo.

Odkodnina za kokoši. K. J. J. Vzela lisica, B. A. C. Lisica vam je pobrala več kokoši in piščancev, ko so bili na paš, ali pri sosedu ali v bližnji okolici. Vprašate, če lahko zahtevate odkodnino: in od koga. — Lovski upravičenec je dolžan povrniti praviloma vso škodo, ki jo v njegovem lovišču stori z lovopustom zaščiten divjačina na zemljiščih in pridelkih, ki so na teh zemljiščih. Lisica pa ne spada med zaščiten divjačino in kokoši ne med pridelke. Zato vaša zahteva za odkodnino ne bo uspešna. Razen tega ste pa za škodo na kokoših, ki so se okoli pri sosedu in drugod potikale, več ali manj sami krivi, ker jih ne zaprete na svojem domačem dvorišču.

Bolezen posla. A. B. Imate posla, ki se je spodtaknil in nalomil kost na roki. Kako dolgo je gospodar dolžan zauj skrbeti in kaj

mu mora vse dati? — Poslu, ki je sprejet v gospodarjevo hišno skupnost, mora gospodar dati v boleznih, ki ni povzročena ne namenoma, ne z veliko nemarnostjo, poleg plače potrebno oskrbo in zdravniško zdravljenje in potrebna zdravila do 14 dni, ako je službeno razmerje trajalo že 14 dni, in do štirih tednov, ako je službeno razmerje trajalo že pol leta. Oskrbo in zdravljenje je mogoče nuditi tudi s sprejemom v bolnišnico ali s poslovim pristankom pri drugih ljudeh. Ako je glede na naravo bolezni potrebno, sme posel zahtevati zdravljenje v bolnišnici. Gospodar si lahko odtegne od denarne plače posla gotove izdatke za zdravljenje in za nabavo potrebnih zdravil, kakor tudi stroške za negovanje v bolnišnici ali pri drugih ljudeh.

Kako se sestavi davčni odbor. P. R. Davčni odbori se postavljajo za območje vsakega davčnega oblastva prve stopnje. Davčni odbor je sestavljen iz predsednika ali njegovega namestnika in iz štirih članov in prav toliko namestnikov. Predsednik davčnega odbora je starešina davčnega oblastva. Dva člana davčnega odbora postavlja davčno oblastvo druge stopnje na predlog davčnega oblastva prve stopnje. Drugo polovico članov izvolijo pristojne zbornice, t. j. obrtna, trgovinska, industrijska, odvetniška, lekarnarska itd. izmed pridobinskih davčnih zavezanecv okoliša dotičnega davčnega odbora, vsaka po dva redna člana in dva namestnika. Izmed teh izvoljenih članov pozove predsednik davčnega odbora vselej samo potrebno število (dva). Za člane davčnih odborov smejo biti postavljeni ali izvoljeni samo oni pismeni državljani kraljevine, ki niso obsojeni zaradi zločina ali zaradi onečaščajočih dejanj, niti niso v konkurzu in vobče, ki uživajo vse državljanske pravice. Za izvoljene člane je razen tega treba, da stanujejo v dotičnem okraju najmanj pet let. Članstvo v davčnem odboru smejo odkloniti narodni poslanci, osebe, ki so dovršile 60. leto življenja, osebe, ki imajo take telesne hibe, da ne morejo opravljati te dolžnosti in oni, ki so jo stalno opravljali že v prejšnjem odboru.

V sosedovo drčo napeljana voda. L. I. P. H. Na vašem posestvu, ki leži v bregu, imate dva jarka, po katerih ob deževju odteka voda na sosedov svet v njegovo drčo. Ta jarka sproti po vsakem nalivu izčistite, sicer bi se zasula in voda bi tekla po vaši njivi. Sosed vam je sedaj prepovedal čiščenje teh jarkov, češ naj voda teče po vašem svetu, da se bo tudi vam napravila drča. Vprašate, če se morate tej prepovedi pokoriti. — Če je voda z vašega posestva že skozi 30 let se odtekala po teh jarkih na sosedov svet v njegovo drčo, potem je vaše posestvo priposestvovalo pravico odtoka vode v sosedovo drčo in je sosedova prepoved neutemeljena. Če se pa voda še ne odteka 30 let po spornih jarkih v sosedovo drčo, pa vam sosed sme prepovedati nadaljnjo odvajanje vode na njegov svet.